

Forsoning med fortiden

Den narrative tilgang kan hjælpe befolkninger, der er låst fast i en bestemt historie, viser australske erfaringer. Det kan inspirere mange i dagens Grønland.

Af Amalia Lynge Pedersen,
psykolog, Nuuk

I efteråret 2015 var jeg på en inspirationsrejse i Australien i to måneder. Jeg besøgte og boede hos aboriginiske familier, besøgte danskere og grønlandere bosiddende i Australien og var på fagligt ophold. Mit fokus var at få udvidet min faglige viden omkring narrativ praksis, på menneskene i landet og på aboriginernes historie og forhold.

Det var "Down Under" i forhold til mit liv i Grønland - og "down under the surface" i forhold til i mødet med australierne. Rent mentalt forstået sådan, at det var ligesom at vende min indre skindpose på hovedet, så indholdet faldt ud og måtte lægges tilbage på en ny måde - med en ny forståelse.

Jeg er født og opvokset i Sisimiut og har oplevet og mærket livet og forholdene som grønlander både i Grønland og i Danmark. Grønland har siden 1721 med Hans Egedes ankomst til Håbets Ø været tæt relateret til Danmark, som grundlagde kolonier langs kysten. Frem til Anden Verdenskrig var Grønland og grønlanderne relativt isoleret fra omverdenen og levede på traditionel Inuit vis.

I 1953 blev Grønland integreret i det danske rige og gennemgik i de efterfølgende årtier meget store omvæltninger. Befolkningen blev centraliseret i byerne, der blev opført boligblokke og anlagt fiskefabrikker og meget andet. Antallet af primært danskere steg markant og udgjorde i 1960'erne og 1970'erne op mod 20 procent af befolkningen, mens mange grønlandere var tilskuere til denne hastige udvikling. Det har haft store psykosociale og sundhedsmæssige konsekvenser for befolkningen gennem generationer.

Jeg er stolt af min grønlandske oprindelse, og særligt som voksen begyndte jeg at reflektere mere over forholdene og fik lyst til at se tingene i nyt perspektiv. Blandt mine oplevelser står særligt en begivenhed markant. Som led i uddannelsespolitikken var jeg som 10-årig ét skoleår i Danmark i 1975-1976. Mit barndoms univers forsvandt som lyn fra en klar himmel. Det føltes pludseligt og uden forvarsel. Mit velkendte landskab blev erstattet med et nyt land med ukendt sprog og skikke. Billedligt set havde Atlanterhavet, som adskilte mig fra min familie og mit land, udvisket alle spor. Jeg kunne ikke selv komme hjem. Efter skoleåret kom jeg hjem og havde mistet mit sprog og

kæmpede med at genlære det. Kontakten til mine forældre og søskende blev aldrig det samme. Oplevelsen har været kilde til undren i mit liv, personligt og fagligt.

Rejsen til Australien var på en måde min forsinkede "Walk About", en rituel handling, mange Aboriginere foretager i naturen som et led i overgangen til voksenlivet.

Min nysgerrighed blev stimuleret i forbindelse med et fagligt kursus inden for Narrativ Praksis. Pionererne inden for narrativ praksis var Michael White fra Australien og David Epston fra New Zealand. Begge har erfaringer med narrativ praksis i arbejdet med oprindelige folk.

Den narrative praksis tager afsæt i en række forskellige teoretiske retninger, ligesom den også er inspireret af filosofi og idehistorie. Essensen af narrativ praksis handler om, at man oplever at blive agenter i sit eget liv, og at der opnås personlig erkendelse af problemhistorien eller fortællingen som adskilt fra en selv. Der findes versioner af folks liv og identitet, som er mere på bølgelængde med, hvad de har af mål i livet, og hvad der er vigtigt for dem. Den narrative praksis handler om at få disse foretrukne fortællinger frem i lyset. Også fortællingens kontekst, som skaber og vedligeholder et problem i en persons liv, er en vigtig del af den narrative tilgang. Vi fødes ind i de store fortællinger om, hvad det vil sige at være et menneske, om klassetilhørsforhold, race, etnicitet, køn, seksualitet m.v. Den narrative tilgang er fokuseret på, at den enkelte kan komme videre i sit liv og give slip, men kan også bruges i en kollektiv kontekst, hvor grupper og befolkninger er låst fast i en bestemt historie - eller en uforløst problematik kan videregives til næste generation. Det kan være væsentligt, at også de kollektive historier adskilles fra den enkeltes historie. På den måde vil den enkelte lettere kunne frigive sine egne traumer og problematikker.

De oprindelige folk i Australien udgør nu kun 2 procent af befolkningen og er på mange måder marginaliseret i samfundet.

Kort efter at James Cook i 1770 opdagede Australien, grundlagde briterne den første koloni New South Wales.

Aboriginerne blev lige fra starten forfulgt og forsøgt udryddet. Der gik årtier, før de begyndte at organisere en form for modstand, og kampen var på mange måder ulige i forhold til de britiske kolonialister.

Op igennem 1900-tallet ændrede undertrykkelsen karakter. Der blev oprettet et velfærds-system, så man kunne "frelse" de oprindelige fra sig selv. Børn med blandet herkomst blev fjernet fra deres familier. Teorien var, at den mørke farve og de oprindelige træk kunne udviskes gennem generationer. De fjernede børn blev anbragt i pleje, på børnehjem eller i kirkelige institutioner. Antallet af beretninger om fysiske, psykiske og seksuelle overgreb er overvældende.

Systematisk afstraffelse for fx at komme til at bruge ord fra det oprindelige sprog var dagligdag for mange aboriginske børn. Mange fandt aldrig tilbage til deres oprindelige familier. Den systematiske fjernelse af børn foregik helt frem til 1970.

Modstanden mod undertrykkelsen voksede. I 2008 gav den australske premierminister en officiel undskyldning for undertrykkelsen, ligesom der blev taget initiativer til at bedre de oprindelige folks levevilkår, ret til landområder og medbestemmelse. Der skiltes med erkendelsen, når fx telefonselskabet skriver: *Telstra acknowledges the traditional owners of this land, their ancestors and elders and is committed to reconciliation among all Australians.* I praksis er det dog stadig udfordrende med mange tilflyttere, som ikke nødvendigvis føler et historisk medansvar. Ved *Australia Day* fejres kolonialiseringen årligt, mens aboriginerne kalder dagen *Invasion Day*.

De sociale og helbredsmæssige uligheder i Australien mellem de oprindelige folk og tilflyttere er enorme. Den massive undertrykkelse af den oprindelige identitet, sprog og kultur har givet anledning til skamfølelse og mindreværd, som har sat sig dybe spor i mange oprindelige folk og påvirker gennem generationer. Det er indlysende, at en så massiv undertrykkelse tager tid at komme sig over.

I samarbejde med Maggie Carey fra Narrative Practice fra Adelaide besøgte jeg centret

Nunkuwarrin Yunti of South Australia. De arbejder med at udvikle og hjælpe med at opbygge social- og sundhedsydelser baseret på oprindelige kulturelle værdier og med respekt for den historie, de har og er en del af. Det fascinerede mig, at de opbyggede forståelsen og systemerne med udgangspunkt i den eksisterende kultur frem for kun at kopiere andre systemer. Det var også spændende at høre om deres arbejde med historiefortælling, hvor den enkelte kunne få bevidnet sin historie og eventuelt opdage alternative måder at gøre tingene på.

De forhold, som jeg oplevede i Australien, adskiller sig selvfølgelig på rigtig mange måder fra historien i Grønland. Den fysiske vold og tvangsfjernelser med henblik på at udslutte oprindelig træk har ikke fundet sted på samme måde. Alligevel er der ligheder i forhold til de psykosociale udkomme. Mens børnene i Australien blev tvangsfjernet og sat på børnehjem, blev der i Grønland eksperimenteret med at sende børn til Danmark og gøre dem danske. Også i Grønland kender vi til udtalt social ulighed, psykosocial mistrivsel med misbrugsproblemer, høj forekomst af selvmord og andre former for selvskadelig adfærd. De psykologiske traumer og følgerne heraf er således meget ensartede med risiko for videreførelse fra generation til generation, hvis ikke der sker en tilstrækkelig bearbejdning.

Det betyder også, at samfundsudviklingen på nogle punkter ikke er sund.

Det er vigtigt, at vi anerkender og ser problemerne, som de er, så vi kan fortsætte vores healing-proces individuelt og samfundsmæssigt. Ved at anerkende og lytte til de historier, der er, kan vi bidrage med bevidning af hændelserne og kan også være med til at åbne øjnene for de alternative historier. Historien om et offer kan også være historien om en stolthed over at have fundet egne styrker og ressourcer til at overkomme traumatiske oplevelser og livsbegivenheder.

Der er dog uden tvivl et behov for en bredere proces. Også i forhold til den yngre generation, som kan have svært ved at forstå tidligere generationers oplevelser, og dermed også aktuelle samfundsforhold.

Det er en værdifuld arv at kende sin historie gennem generationer og vide, hvor man kommer fra. Her kunne vi godt lade os inspirere fra Australien, hvor den officielle anerkendelse og undskyldning har ledt frem til kanalisering af penge til støtte til oprindelige folk.

På et nationalt plan kunne det være et stort og anerkendende skridt, hvis der skabtes muligheder for støtte til bearbejdning af eftervirkninger af kolonialiseringen. Det ville kunne få positiv indflydelse på udviklingen af nutidens samfund, hvor interne spændinger og disharmonier vedligeholdes og reaktiveres. Som eksempel kan nævnes debatten om vores grønlandske sprog, som aktiverer følelser, uforløste konflikter og spændinger i befolkningen. Ofte blandes det sammen med, om man er "hel", "halv" eller slet ikke grønslænder. Der opleves intern diskriminering af både primært dansktalende og primært grønlandsktalende grønslændere, som afleder skam- og skyldfølelser og vedligeholder psykens smertecenter. Som i Australien vil tilflyttere ikke nødvendigvis kende til grønlandsk historie, sprog og kultur og dermed også nutidige forhold, hvilket kan vedligeholde interne spændinger.

En forsoning med fortiden og bearbejdning af de psykologiske traumer må nødvendigvis tage udgangspunkt i de enkeltes behov, og det er ikke muligt at trække et helt folk igennem processen. Man må selv gå igennem processen på egne vilkår og præmisser. Nogle vil have behov for selvhjælpsgrupper, andre for at ytre sig musisk, filmisk eller på anden kunstnerisk vis, mens atter andre vil have behov for debat eller videnskabelig analyse af problemerne. Samfundets rolle her skal være at skabe mulighed for, at den enkelte eller grupper kan facilitere processen videre - og samtidig være lydhør over for andre måder at indrette sig på med større respekt for oprindelige traditioner.

Tilgivelse og forsoning er essentiel for at komme ud af spændingsfeltet. Og den narrative tilgang er et godt sted at begynde for at komme derhen. ●